

"סיפור האהבה הוא תמיד סיפור החיפוש אחריה." (לן פריד)

משפט קצר זה חושף שמץ מן המורכבות האינסופית כמעט של הגלום במילה האחת, הפשוטה והתמימה כל כך לכאורה – **אהבה**.

המילה אהבה היא מהמילים המוכרות והשגורות ביותר בלשון. האהבה היא רגש ראשוני וחיוני להתפתחות האדם. עוד בטרם ידע התינוק הקטן להגדיר אהבה מהי, הוא אוהב את אמו, וזו משיבה לו אהבה (וגם להפך). אנו אוהבים בדרכים שונות ומגוונות דברים רבים כל כך: בני משפחה, חברים ואנשים קרובים ורחוקים, בעלי חיים – למשל חיות מחמד; דברים הנקלטים בחושים – מוסיקה, אמנות, תבשילים וממתקים; דברים מופשטים – מולדת, חכמה; ואפילו דוממים כמו מכוניות, לבוש או כסף. ולעתים, יותר מכול, אנו אוהבים את עצמנו...

למרות היות האהבה חלק מחיינו ובעלת חשיבות רבה, קשה מאוד להגדירה, וספק אם יש לה הגדרה אחת מלאה וממצה. ריבוי הפנים של האהבה כבר משתקף בשפתם של היוונים בעת העתיקה שהשתמשו בשלושה מונחים שונים כדי לבטא היבטים שונים שלה: אַרוֹס, פִּיליה ואַגָּפֶה (=תשוקה, חיבה והממד הרוחני של האהבה, שהועבר אחר כך גם אל אהבת האל, בעיקר בנצרות).

אהבה היא, קרוב לוודאי, הנושא השכיח ביותר ביצירה ובתרבות האנושית מזה אלפי שנים: נכתבו עליה אינספור שירים וסיפורים, פתגמים ולחנים, לכבודה נוצרו אלפי ציורים ופסלים, ניטעו גנים, נבנו ארמונות והוצגו מחזות ומחולות; לא אחת עיצבה האהבה את מהלכה של ההיסטוריה – היא חוללה מלחמות והביאה לכריתת בריתות שלום; היא השפיעה על אירועים מכריעים וחרצה גורלות; גם בתקופתנו לא נס לחה והיא משפיעה מדי יום על מהלך חייהם של מיליונים בעולם כולו. אף על פי שפסיכולוגים ומדענים, פילוסופים ואנשי דת, סופרים

ואמנים עוסקים ודנים בה ללא הרף, היא נותרה עד היום מרתקת ומסתורית כשהייתה לפני אלפי שנים.

למעשה, היום יותר מבעבר, למרות הקידמה העצומה והעלייה ברמת החיים, ספק עד כמה זוכים בני אדם לאהוב באמת. הפיכת העולם ל"כפר גלובלי", המתירנות, תרבות הצריכה וההפרטה בעולם המערבי השפיעו באופן עמוק על חיי אנשים. באופן פרדוקסלי נדמה כי דווקא בעידן מהפיכת התקשורת יש משבר עמוק בקשר בין בני אדם, וביחוד בקשר הזוגי.

נושא האהבה מעורר שאלות רבות ולעתים אף תמיהות, למשל: האם האהבה היא רגש או ידיעה, יצר או יחס? האם היא נרש מולד או שהיא נרכשת בעקבות ניסיון החיים? האם היא משתללת עלינו או שאנו בוחרים בה? האם היא נועדה לשרת ולספק אותנו או שאנו נדרשים להתמסר לה, לוותר ולהקריב מעצמנו למענה? האם יש "אהבה אסורה" או אהבה פסולה ושלילית, או שהאהבה באשר היא – היא טובה, ותמיד "תנצח"? מהי אהבת אמת, ואיך נדע שמצאנו אותה? האם אפשר ללמוד לאהוב?

מכל סוגי האהבה בחיינו אין ספק שהקשה ביותר להגדרה ולתיאור, וכנראה גם למימוש, היא אהבת אלוהים. האם אהבת אלוהים היא מנת חלקו רק של האדם הדתי, או שמא גם האדם החילוני חווה אותה? האם ניתן כלל לאהוב את אלוהים – מהות מופשטת ונעלמת? מהו היחס בין אהבת האל ובין אהבת האדם – האם הן נגודות זו את זו או משלימות זו את זו, ואולי הן אינן קשורות כלל זו לזו?

כל אלה הן רק מקצת השאלות המתעוררות אצל כל מי שחווה אהבה או מבקש אותה, ובהן עוסק ספר זה: **"את שאהבה נפשי" – אהבה זוגיות במחשבת ישראל.**

ספר זה מזמין אתכם לצאת למסע בן שש תחנות (שערים) בדרכי האהבה. ראשיתו ואחריתו של המסע בלבנו ובהגיונותיו של כל

אחד ואחת מכם, ומהלכו – בנופיה המרהיבים של האהבה, פרי חזונו של הוגים ויוצרים בכל הזמנים. ואכן, אין כמו האהבה המפגישה יוצרים מתרבויות ותחומי דעת כה מגוונים.

בספר מובאים מקורות רבים: מן הספרייה היהודית והישראלית – מקרא ופרשנות, מדרש והלכה, הגות ופיוט, מחקר ויצירה בני זמננו, וכן מקורות מספריית התרבות הכללית – פילוסופיה, פסיכולוגיה, ספרות ושירה. חמקמקוּתה של האהבה (ובעיקר אהבת האל) הזמינה אמנים רבים לנסות ולבטא אותה באורח לא מילולי, בשפת דימויים וסמלים. ואכן, יצירות האמנות המעטורות את הספר אינן רק בגדר "דירה נאה", רבות מהן אמורות לשמש כמקורות ללימוד, דיון ומדרש.

מבנה הספר ומרכיביו

בספר זה אנו מתמקדים באהבה הזוגית, ובהקבלה שבינה ובין אהבת אלוהים. הזיקה שבין שתי האהבות היא ציר מרכזי בעיסוקה של מחשבת ישראל באהבה. בכל אחד משערי הספר נדונה סוגיה מרכזית באהבה, תחילה מוצגת הסוגיה ביחס לאהבה בין בני זוג, ובהמשך – ביחס לאהבה הרוחנית שבין אדם ואלוהיו (או אהבות מופשטות אחרות, למשל: אהבת החכמה).

שני השערים הראשונים מהווים מעין מבוא לנושא האהבה בכללותו, ואילו השערים האחרים הם פיתוח והעמקה של היבטים מוגדרים יותר של האהבה.

ראשית מסענו **בשער הראשון – פותחים באהבה**. בשער זה נבחנו ניסיונות שונים להגדיר אהבה, לתארה וללמוד אותה. כאן גם נערך המפגש הראשון עם **שיר השירים** – שירת האהבה של המקרא, וגלגוליה בתרבות היהודית.

בשער השני – אהבה, זוגיות ומיניות – נדון המתח שבין שלושה המרכיבים החיוניים בכל קשר: אהבה, זוגיות ומיניות. **בשער השלישי – היש "מחיר" או "גבול" לאהבה?**, בירור והבנת הסוגיה מהי "אהבת אמת", האם היא אפשרית כלל, ועד איזו עוצמה היא יכולה וצריכה להגיע...

ריבוי המקורות בספר מטרתו לפרוס יריעה רחבה, להציע פסיפס רבגוני ועשיר. המקורות הובאו, על פי רוב, כלשונם (לעתים מתורגמים בעיבוד מתבקש ובלווי ביאורים) כדי להפגיש את הלומדים עם הרבדים השונים של היצירה היהודית לדורותיה ולאפשר להם להתמודד במישרין עם המקורות ורעיונותיהם.

המקורות, רובם ככולם, נכתבו מתוך עולמם של גברים, אולם השתדלנו לתת מקום גם לקולות נשיים באהבה. ואף על פי כן, הספר אינו אלא בבחינת "את פתח לו", "ואידך – זיל גמור..."

אנו מקווים שהספר יהווה נדבך משמעותי ומאתגר בלימודי מחשבת ישראל, ישכיל ויעשיר את קוראיו ולומדיו ולוואי ויתרום להרבות אהבה.

בשער הרביעי – מעגלי התקרבות והתרחקות באהבה – נשאלת השאלה: האמנם יכולה האהבה להתקיים לאורך זמן באותה עוצמה, ומה דינה של אהבה שדעכה.

בשער החמישי – קנאתם של אוהבים – נדון הקשר שבין אהבה ובין קנאה. בדיון זה עולים גם ההיבטים השליליים העשויים להתגלות באהבה.

את מסענו נסיים **בשער השישי – על פיתוי ואהבות אסורות** – ובו נתחקה אחר כוחם הרב של הפיתוי והאהבה הזרה שתמיד אורבים לפתחם של אוהבים...

כל שער מחולק לפרקים (שניים-שלושה). לעתים קרובות הרצף בתוך הפרק משקף השתלשלות היסטורית של הדיון בנושא, ולעתים החלוקה הפנימית של הפרק מבוססת על הבחנות מושגיות, תימטיות ואחרות. הסוגיה המרכזית בכל פרק נגזרת בדרך כלל, ממקורות קלאסיים מ"ארון הספרים היהודי"; לצדם מובאים קטעי פרשנות, ניתוח והעמקה, עימות והשוואה, הרחבה והעשרה. ריבוי השאלות והנקודות לעיון ולדיון בספר נועד לכוון את הלומדה ולאפשר בחירה.

לנוחותכם, בעמודים הבאים מוצגים המרכיבים הקבועים החוזרים בספר.

מרכיבי הספר

הביאורים כוללים הן ביאורי מילים, והן מראי מקום, ביטויים מתקשרים, רקע היסטורי-תרבותי, ועוד. לעיתים מוסבר הרעיון הכללי, ואז מובאות **בהדגשה** המילים הראשונות והאחרונות בחלק המשפט המתפרש.

טקסט המקור מובא על גבי רקע סגולגל. מקורות בארמית תורגמו בדרך כלל לעברית. **מילים** או ביטויים שחשבונו ראויים להסבר או לפירוט מופיעים בהדגשה ומוסברים בצד הטקסט על גבי רקע אפור. (לעיתים מתפרש המקור על פני שני עמודים ויותר, במקרה כזה יופיע סימן חץ בתחתית המקור.)

שאלות ?

לאחר לימוד המקור בדרך כלל מופיעות שאלות שונות: להבנת הטקסט, לניתוח והעסקה, להשוואה וסיכום, למחשבה ולהרחבה נוספת. לעתים קרובות צורפו טבלאות ותרגומים. מגוון השאלות נועד להסב את תשומת לב הלומד לעניינים שונים, והוא מאפשר לסורה בחירה מושכלת על פי מטרות ההוראה-למידה שהוא מבקש ליישם בשיעור.

אישים, יצירות גותיות

כאשר מוצגים לראשונה יוצרים ויצירות גותיות מובאת בשולי העמוד סקירה היסטורית קצרה עליהם (בדרך כלל בצירוף תמונה). רשימה של כל היוצרים והיצירות לפי סדר א"ב מופיעה בסוף הספר.

תמונת הוגה לדוגמה (פרנץ רחוצביץ)

תמונה למושג קריאת שמע אינה נחשב, ראו עמ' 32

מושג

החלון **מושג** מרחיב מעט את היריעה על מושג מרכזי או נלווה המופיע בסוגיה הנלמדת. בדרך כלל מדובר במושגים שהכרתם חשובה לא רק להרחבת ההשכלה אלא גם להבנה משמעותית יותר של המקור הנלמד. המושג מלווה בתמונה חקשורה לנושא. רשימת כל המושגים לפי סדר א"ב מופיעה בסוף הספר.

הפינה "מעניין לעניין" מהווה מעין אתגרתא של העשרה והרחבת הנושא הנלמד. מובאים בה קטעי מחקר, רקע היסטורי ומקורות נוספים מהתרבות היהודית ומתרבות העולם.

קטע מקור

♦ הפינה נחתמת, בדרך כלל, בשאלה קצרה למחשבה בעקבות קריאת הקטע.

ציר זמן של תרבות ישראל

נקודות לעיון ולדיון

- ♦ ב"פתקית" זו מוצעים שאלות ונושאים שמטרתם לעורר מחשבה ודיון בעניינים שעלו במהלך לימוד הפרק, ואף הם קשורים ישירות לטקסט הנלמד דווקא. נקודות אלה מאפשרות דיון אקטואלי והרחבה בסוגיה הנחנה, לפי שיקול דעתכם.
- ♦ נקודות אלו יופיעו בדרך כלל בסופו של הדיון.

שיר

כל פרק בספר נפתח בשיר. בנוסף, משובצים בפרקים שירים שנכתבו בהשראת מוטיבים מהתרבות היהודית וקשורים לנושא הנלמד. השירים בספר הם בבחינת מקורות ללימוד, לדיון ולהעשרה, ולעתים גם להאזנה ולשירה.

על-משכבי, בלילות,
בקשתי את שאהבה נפשי -
בקשתי,
ולא מצאתיו.
אקומה נא ואסובבה בעיר,
בשוקים וברחבות ---
את שאהבה נפשי, ראיתם?
כמעט שעברתי מהם,
עד שמצאתי
את שאהבה נפשי -
אתו, ולא ארפנו ---

שיר השירים ג, 4-1